

**Державна наукова установа
«Інститут інформації, безпеки і права
Національної академії правових наук України»**

ЗАТВЕРДЖЕНО
Директор ДНУ ІБІ НАПрН України
В.Г.Пилипчук
«04» вересня 2024 р.
25959933

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ТЕОРІЇ ТА ІСТОРІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА**

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

підготовки аспірантів із спеціальності 081 Право

Освітньо-наукова програма: «Доктор філософії (PhD)»

Освітній рівень: третій (освітньо-науковий)

Галузь знань: 08 Право

Спеціальність: 081 Право

Шифр за ОНП: ВК02

Мова викладання: українська

Укладач: Гиляка О.С.,
к.ю.н., старший дослідник

Ухвалено Вченою радою
ДНУ ІБІ НАПрН України
Протокол № 9 від 04.09.2024

З М І С Т

1.	ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА	4
2.	ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	9
3.	ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН	10
4.	ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ	11
5.	ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ	18
6.	СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ	22
7.	РЕЙТИНГОВА СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ	27

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Актуальні проблеми теорії та історії держави і права» є проблеми виникнення, призначення і функціонування держави та права, їх сутність, типи, форми, функції, структура і механізм дії, взаємовідносини між собою та правовідносини з іншими суб'єктами суспільного життя, основні державноправові категорії, спільні для всіх галузей юриспруденції, а також особливості державно-політичної і правової свідомості та правової культури. Вивчення курсу «Актуальні проблеми теорії держави і права» базується на засвоєнні аспірантами отриманого матеріалу і передбачає поглиблене вивчення основних проблем виникнення, розвитку і функціонування держави і права на вищому теоретичному рівні. Особливістю навчальної дисципліни для освітньо-наукового рівня є різнобічне узгоджене вивчення та оволодіння сучасними науковими теоріями, що мають вплив на формування правової доктрини і розвиток правової системи.

Навчальний курс передбачає ознайомлення аспірантів з державознавчими і правознавчими концепціями, які містяться у працях вітчизняних та зарубіжних авторів, а також широке інтегроване використання досягнень інших наук (філософії, політології, соціології, історії та ін.). Основоположними ідеологічними засадами у вивченні державноправової сфери є ідеї пріоритетності прав і свобод людини і громадянина, розбудови соціальної та правової держави, верховенства права та законодавства, демократії, законності, принципу розподілу влади, співвідношення міжнародного і національного права, реалізації і тлумачення правових норм та ін.

Мета курсу: забезпечити поглиблене засвоєння аспірантами основних загальнотеоретичних проблем у теорії держави і права, історії держави і права, вивчити основні теоретичні підходи щодо їх розв'язання.

Завданням курсу є:

– оволодіння необхідними теоретичними знаннями та навичками практичної поведінки у правовому середовищі;

- формування та розвиток дослідницьких навичок у сфері теорії та історії держави і права;

– усвідомлення незаперечної цінності прав і свобод людини й громадянина;

– формування і розвиток нового ціннісного світогляду, орієнтованого на українську дійсність, моральність і переконаність, засновану на загальнолюдських цінностях, високому рівні правової і політичної свідомості;

– розширення знань у сфері категоріального апарату юридичної науки, закономірностей функціонування державно-правових явищ;

– вивчення особливостей сучасних концепцій держави і права у співвідношенні зі знаннями інших гуманітарних наук;

– виховання у аспірантів ціннісних морально-правових орієнтацій у житті і практичній діяльності.

Виходячи із завдань курсу аспіранти повинні мати уявлення про:

– сучасні проблеми походження, структури, закономірностей розвитку, теоретичне та практичне значення теорії та історії держави і права;

– основні проблеми і методологічні основи наукового розуміння держави і права, їх історичного розвитку, сучасних державно-правових явищ;

– сучасний стан забезпечення прав і свобод людини і громадянина.

Згідно з вимогами освітньо-наукової програми навчальна дисципліна спрямована на формування таких **програмних компетентностей**:

Інтегральна компетентність (ІК) полягає у: здатності продукувати нові ідеї, розв'язувати комплексні проблеми професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності у сфері права, застосовувати методологію наукової та педагогічної діяльності, проводити власне наукове дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

Загальні компетентності (ЗК) зумовлюють:

ЗК01. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК02. Здатність розробляти наукові проекти та управляти ними.

ЗК04. Здатність усно і письмово презентувати результати власного наукового дослідження українською та іноземною мовами, глибоко розуміти іншомовні наукові та професійні тексти за напрямом досліджень.

Спеціальні(фахові) компетентності (СК):

СК01. Здатність планувати та виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання у галузі права та дотичних до неї міждисциплінарних напрямках і можуть бути опубліковані у провідних наукових виданнях з права та суміжних галузей.

СК02. Здатність застосовувати методи правового і міждисциплінарного дослідження, виявляти їх евристичні можливості та межі, використовувати релевантний дослідницький інструментарій.

СК03. Здатність здійснювати науково-педагогічну діяльність у вищій освіті та проєктах правничої освіти у системі освіти дорослих.

СК04. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми дослідницького характеру у сфері права та забезпечувати якість виконуваних досліджень; дотримання права інтелектуальної власності та стандартів академічної доброчесності.

СК05. Здатність моделювати оптимальні варіанти вирішення складних правових проблем, прогнозувати можливі наслідки їх реалізації.

СК06. Здатність здійснювати експертну діяльність у сфері права.

СК07. Здатність виявляти нові інституційні етичні виклики та етичні виклики в житті суспільства і пропонувати для них правові механізми розв'язання.

Згідно з вимогами освітньо-наукової програми навчальна дисципліна спрямована на формування таких **програмних результатів навчання:**

ПРН01. Мати передові концептуальні та методологічні знання у сфері права і на межі предметних галузей, а також дослідницькі навички, достатні для проведення наукових і прикладних досліджень, отримання нових знань та здійснення інновацій.

ПРН03. Застосовувати у фаховій діяльності знання та розуміння системи права, історії світової та української правової думки, сучасної правової доктрини, а також основних напрямів та провідних тенденцій у розвитку права.

ПРН04. Формулювати і перевіряти гіпотези; використовувати для обґрунтування висновків належні аргументи, зокрема, результати теоретичного аналізу, прикладних досліджень, наявні наукові джерела; аналізувати досліджувану проблему з урахуванням широкого правового та загальносоціального контекстів.

ПРН05. Планувати і виконувати теоретичні та прикладні дослідження з права та дотичних міждисциплінарних напрямів з використанням сучасного наукового інструментарію, критично аналізувати результати власних досліджень і результати інших дослідників у контексті усього комплексу передових концептуальних і методологічних знань щодо досліджуваної проблеми з дотриманням стандартів академічної та професійної етики.

ПРН06. Розуміти загальні принципи та методи юридичної науки, а також методологію наукових досліджень, застосувати їх у власних дослідженнях у сфері права та у викладацькій практиці.

ПРН07. Застосовувати сучасні інструменти і технології пошуку, оброблення, аналізу й збереження даних та інформації, статистичні методи аналізу даних великого обсягу та складної структури, спеціалізовані програмне забезпечення, бази даних та інформаційні системи у науковій, викладацькій, правотворчій та правозастосовній діяльності.

ПРН10. Готувати правові висновки, пропозиції та рекомендації за результатами правового дослідження.

ПРН11. Здійснювати доктринальне тлумачення норм національного, міжнародного та права Європейського Союзу, здійснювати порівняльний аналіз правових явищ та процесів у різних правових системах.

Лекція викладається із застосуванням мультимедійних засобів навчання.

Методи викладання та контролю: під час викладання дисципліни «Актуальні проблеми теорії та історії держави і права» використовуються як традиційні методи (усного та письмового контролю та опитування, розв'язання практичних завдань, тестування, підготовка презентацій, рефератів, проведення контрольних робіт) так і інноваційні методи викладання (навчання через аргументацію, проблемне та модульне навчання, ворк-шопи). Також впроваджуються методи самоконтролю.

Форми навчання:

лекції - 10 годин;

практичні заняття - 10 год;

самостійна робота - 40 годин.

За підсумком вивчення курсу аспіранти складають *екзамен*.

2. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Загальні показники	Характеристика кредитного модуля
Галузь знань: <i>08 Право</i>	Назва дисципліни, до якої належить кредитний модуль: <i>«Актуальні проблеми теорії та історії держави і права»</i>	Форма навчання: <i>«Заочна»</i>
Спеціальність: <i>081 Право</i>	Кількість кредитів ECTS <i>« 2 »</i>	Статус кредитного модуля <i>«II. Вибіркова компонента»</i>
-	Кількість розділів: <i>« 2 »</i>	Цикл, до якого належить кредитний модуль: <i>«Навчальні дисципліни за напрямом дослідження»</i>
Спеціалізація: <i>Право</i>		Рік підготовки: <i>«2024-2025 н.р.»</i>
Ступень вищої освіти: <i>«Доктор філософії»</i>	Загальна кількість годин <i>« 60 »</i>	Лекції: <i>«10 год.»</i> Практичні заняття: <i>«10 год.»</i>
		Самостійна робота аспіранта: <i>«40 год.»</i>
		Вид та форма семестрового контролю: <i>«Залік»</i>

3. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Найменування модулів	Розподіл годин за видами занять			
		Всього	Лекції	Прак. робота	Сам. робота
Розділ І. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ІСТОРІЇ ДЕРЖАВИ					
1.	Поняття, походження та сутність держави.	6	1	1	4
2.	Форма та механізм держави, державний апарат.	6	1	1	4
3.	Теоретичні та практичні проблеми формування правової соціальної держави.	6	1	1	4
Всього		18	3	3	12
Розділ ІІ. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ПРАВА					
4.	Соціальна генеза права та його визначення.	6	1	1	4
5.	Права людини.	6	1	1	4
6.	Сучасні загальнолюдські принципи права та проблеми їх впровадження.	6	1	1	4
7.	Джерела права: поняття та характеристика.	6	1	1	4
8.	Правове регулювання суспільних відносин та його особливості.	6	1	1	4
9.	Правова поведінка та юридична відповідальність.	6	1	1	4
10.	Поняття, зміст та структура правових систем. Правова карта сучасного світу	6	1	1	4
Всього		42	7	7	28
РАЗОМ		60	10	10	40

4. ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

Розділ І.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ІСТОРІЇ ДЕРЖАВИ

Тема 1. Поняття, походження та сутність держави

Лекції – 1 год.

Практичні заняття – 1 год.

Самостійна робота - 4 години.

Питання до розгляду:

- теоретичне та політико-практичне значення вивчення процесу виникнення держави і права;
- багатоманітність теорій виникнення держави та її основні причини;
- основні теорії походження держави: теологічна, патріархальна, патримоніальна, органічна, теорія насильства, психологічна, договірна, історико-матеріалістична, іригаційна;
- еволюція сутності та соціального призначення держави;
- поняття та ознаки держави;
- особливості сутності сучасної соціальної держави.

Тема 2. Форма та механізм держави, державний апарат

Лекції – 1 год.

Практичні заняття – 1 год.

Самостійна робота - 4 години.

Питання до розгляду:

- поняття та структура форми держави;
- форми державного правління та державного устрою;
- державно-правовий режим та його співвідношення з формою правління, формою державного устрою;
- механізм держави і його структура;

- державні органи та їх види, поняття державного апарату;
- поділ державної влади, загальна характеристика і функції органів законодавчої, виконавчої та судової влади;
- організація влади на місцях. Взаємодія місцевих державних органів і органів місцевого самоврядування;
- державна служба та її види. Державний службовець, посадова особа.

Тема 3. Теоретичні та практичні проблеми формування правової соціальної держави

Лекції – 1 год.

Практичні заняття – 1 год.

Самостійна робота - 4 години.

Питання до розгляду:

- об'єктивні та суб'єктивні причини різноманіття існуючих концепцій держави;
- теорія правової та соціальної держави на сучасному етапі розвитку цивілізації. Еволюція вчення про правову державу;
- основні принципи та характеристика правової держави;
- поняття соціальної держави, її співвідношення з правовою державою;
- правова соціальна держава, сутність, призначення та співвідношення з громадянським суспільством;
- теоретичні та практичні проблеми формування правової соціальної держави в Україні;
- процеси глобалізації в сучасному світі та їх вплив на правову систему України.

Розділ II.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ПРАВА

Тема 4. Соціальна генеза права та його визначення

Лекції – 1 год.

Практичні заняття – 1 год.

Самостійна робота - 4 години.

Питання до розгляду:

- генеза терміна «право». Природне та позитивне право, об'єктивне і суб'єктивне право;
- основні підходи до праворозуміння, школа природного права та юридичний позитивізм;
- сучасні підходи до визначення поняття права;
- система ознак права. Основні ознаки права: нормативність, системність, універсальність, обов'язковість, формальна визначеність, забезпеченість державою;
- ефективність впливу права на відносини особи та держави;
- співвідношення права, моралі та релігії, взаємозв'язок та взаємовплив права, політики та економіки;
- фундаментальні правові цінності сучасного українського суспільства.

Тема 5. Права людини

Лекції – 1 год.

Практичні заняття – 1 год.

Самостійна робота - 4 години.

Питання до розгляду:

- поняття та ознаки прав людини, юридична інституціоналізація прав людини;
- стандарти прав людини. Генеза, види та покоління прав людини;
- права та свободи, права людини та права громадянина;

- особисті (громадянські), політичні, соціальні, економічні та культурні права;
- негативні та позитивні, абсолютні та відносні, загальні та спеціальні права;
- поняття гарантій прав людини та їх види;
- загальні та спеціальні національні та міжнародно-правові, позадержавні гарантії прав людини;
- зобов'язання держави у сфері прав людини;
- доктрина негативних і позитивних зобов'язань держави.

Тема 6. Сучасні загальнолюдські принципи права та проблеми їх впровадження

Лекції – 1 год.

Практичні заняття – 1 год.

Самостійна робота - 4 години.

Питання до розгляду:

- принципи права: поняття та ознаки, ціннісний вимір права;
- основні підходи до класифікації принципів права;
- справедливість, рівність, свобода та людська гідність як основоположні принципи права;
- загальні принципи права: поняття та особливості
- характеристика принципів правової визначеності, пропорційності, добросовісності й розумності. Галузеві та міжгалузеві принципи права;
- значення принципів права для правового регулювання;
- вплив принципів права на процес нормотворчості та їх роль в процесі правозастосування.

Тема 7. Джерела права: поняття та характеристика

Лекції – 1 год.

Практичні заняття – 1 год.

Самостійна робота - 4 години.

Питання до розгляду:

- доктринальні підходи до розуміння сутності джерела права;
- первинні та вторинні, обов'язкові та переконливі джерела права;
- основні види джерел права в сучасних правових системах: нормативно-правовий акт, нормативно-правовий договір, правовий звичай, судовий прецедент, судова практика, правова доктрина;
- еволюція системи джерел права в Україні на різних історичних етапах розвитку правової системи;
- системні зв'язки юридичних джерел права України;
- система джерел права в розвитку права Європейського Союзу.

**Тема 8. Правове регулювання суспільних відносин
та його особливості**

Лекції – 1 год.

Практичні заняття – 1 год.

Самостійна робота - 4 години.

Питання до розгляду:

- поняття, об'єкт та предмет правового регулювання;
- межі та механізм правового регулювання;
- нормативне й індивідуальне, централізоване і децентралізоване, субординаційне, координаційне та автономне правове регулювання;
- правовий вплив на суспільні відносини, відмінність правового впливу від правового регулювання;
- методи та способи правового регулювання;
- правові засоби: поняття, ознаки, види. Нормативність правових явищ;
- особливості типів правового регулювання;
- поняття правового режиму, його види та характеристика.

Тема 9. Правова поведінка та юридична відповідальність

Лекції – 1 год.

Практичні заняття – 1 год.

Самостійна робота - 4 години.

Питання до розгляду:

- сучасні підходи до розуміння правової поведінки;
- правомірна поведінка як об'єкт юридичного дослідження;
- поняття та підстави юридичної відповідальності;
- юридична, фактична та процесуальна підстави юридичної відповідальності;
- функції юридичної відповідальності та форми їх реалізації відповідно до законодавства;
- види юридичної відповідальності, підстави притягнення та звільнення від неї;
- принципи юридичної відповідальності в системі принципів права;
- юридична відповідальність і державно-правовий примус.

Тема 10. Поняття, зміст та структура правових систем. Правова карта сучасного світу

Лекції – 1 год.

Практичні заняття – 1 год.

Самостійна робота - 4 години.

Питання до розгляду:

- теоретичне та практичне значення класифікації правових систем;
- правові системи та правові сім'ї як основні об'єкти порівняльного правознавства;
- проблеми вибору критеріїв класифікації правових систем;
- загальна характеристика правової карти світу;
- поняття «правова сім'я, класифікація та типологія правових систем;
- романо-германська правова сім'я. Особливості правових систем Франції, Німеччини;

- англо-американська правова сім'я. Загальна характеристика правових систем Англії та США;
- традиційні та релігійні правові системи;
- правова система України серед правових систем сучасності, основні напрями вдосконалення її організації та функціонування.

5. ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Предмет і завдання навчальної дисципліни «Актуальні проблеми теорії та історії держави і права».
2. Зв'язок теорії держави і права з суспільною практикою.
3. Методологія теорії держави і права та її роль у пізнанні державно-правових явищ.
4. Співвідношення методології юридичної науки і методології юридичної практики.
5. Значення теорії держави і права в умовах розвитку сучасного суспільства.
6. Основні проблеми дослідження державно-правової дійсності на сучасному етапі: філософські і світоглядні проблеми; морально-етичні проблеми; політичні проблеми; юридичні проблеми.
7. Основні підходи до розуміння сутності держави.
8. Плюралізм в розумінні і визначенні держави.
9. Еволюція сутності і соціального призначення держави.
10. Поняття і об'єктивний характер функцій держави.
11. Функціонування держави та проблеми його вдосконалення.
12. Межі державного примусу: проблемні питання.
13. Основні принципи організації і здійснення державної влади.
14. Проблеми удосконалення організації і діяльності механізму української держави.
15. Теоретичні основи і призначення типології держави на сучасному етапі розвитку загальнотеоретичної юридичної науки.
16. Діалектика співвідношення формаційного і цивілізаційного підходів у типології держави.
17. Еволюція уявлень про форму держави.
18. Проблемні питання співвідношення форми держави і її сутності.
19. Теоретичні аспекти форми держави України (форма державного правління, форма державного устрою, тип державно-політичного режиму).

20. Класифікація сучасних концепцій держави.
21. Характеристика держави в соціологічних та політологічних доктринах (теорія солідаризму, теорія держави загального благоденства, теорія плюралістичної демократії, теорія еліт, теорія конвергенції, технократична доктрина).
22. Теорія соціально-правової держави.
23. Поняття соціальної держави, її співвідношення з правовою державою.
24. Теоретичні і практичні проблеми формування соціально-правової держави.
25. Теоретичні проблеми походження права.
26. Поняття і основні підходи праворозуміння.
27. Методологічні основи визначення поняття та сутності права.
28. Теорія позитивізму.
29. Нормативістська теорія права.
30. Соціологічна теорія права.
31. Психологічна теорія права.
32. Теорія природного права.
33. Лібертарно-юридична теорія праворозуміння.
34. Інтегративне праворозуміння.
35. Соціальне призначення права і його сутнісні характеристики.
36. Методологічні проблеми співвідношення права і закону.
37. Поняття принципів права.
38. Соціальна цінність права.
39. Правовий вплив і правове регулювання: проблемні питання їх співвідношення.
40. Правове регулювання: предмет, методи, способи і типи.
41. Правове регулювання: поняття і характеристика основних стадій.
42. Механізм правового регулювання: поняття та структура.
43. Проблеми ефективності механізму правового регулювання.
44. Форма права (внутрішня і зовнішня).

45. Основні форми (джерела) права в Україні.

46. Актуальні проблеми співвідношення правотворчості і правоутворення.

47. Сучасні проблеми співвідношення міжнародного і національного права; матеріального і процесуального права; публічного і приватного права.

48. Проблеми співвідношення системи права і системи законодавства.

49. Правове регулювання і правореалізація: співвідношення і взаємодія.

50. Підстави і необхідність правозастосування.

51. Тлумачення права: основні способи і види.

52. Прогалини в законодавстві: поняття, причини виникнення і способи їх подолання.

53. Правомірна поведінка як головна мета державно-правового регулювання.

54. Соціальні причини правопорушень.

55. Проблеми попередження правопорушень.

56. Основні підходи до розуміння сутності юридичної відповідальності.

57. Юридична відповідальність і державний примус: питання їх співвідношення.

58. Існуючі підходи до визначення сутності законності.

59. Розуміння законності у правовій державі.

60. Гарантії законності: поняття, система і форми реалізації.

61. Права людини і законність: проблемні питання.

62. Зміцнення законності як умова створення правової держави.

63. Основні підходи до розуміння поняття правопорядку.

64. Співвідношення законності і правопорядку.

65. Проблеми і шляхи зміцнення законності і правопорядку.

66. Сучасні психологічні аспекти розуміння сутності і соціального призначення права.

67. Правова свідомість: структура і функції.

68. Взаємодія права і правосвідомості: проблемні питання.

69. Проблеми ролі правосвідомості у правотворчому правореалізаційному процесах.
70. Правова культура: поняття, основні характеристики і функції.
71. Структура правової культури суспільства і окремої особистості.
72. Деформації правової свідомості та шляхи їх подолання.
73. Проблеми вдосконалення правового виховання.
74. Еволюція прав людини.
75. Правовий статус особи: поняття, структура і класифікація.
76. Гарантії прав і свобод особи: проблемні питання.
77. Класифікація прав і свобод особи.
78. Загальносоціальні умови забезпечення прав і свобод особи.
79. Співвідношення правового і фактичного статусу особи в суспільстві, шляхи подолання невідповідності.
80. Правова система: поняття, зміст і структура.
81. Порівняльне правознавство як напрям юридичної науки і метод дослідження.
82. Види правових систем.
83. Романо-германська правова сім'я та її основні характеристики.
84. Структура і джерела англо-американської правової сім'ї.
85. Загальна характеристика мусульманського і традиційного права.
86. Історичні і соціокультурні витоки правової системи України.
87. Прецедентна практика Європейського суду з прав людини як джерело права України.
88. Доктрина верховенства права у практиці Європейського суду з прав людини.
89. Соціально-правова держава в Україні: теоретичні та практичні проблеми формування.
90. Проблеми захисту прав людини за національним та міжнародним законодавством.

6. СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Avila H. Theory of Legal Principles. Springer Netherlands, 2007. 172 p.
2. Boghossian P. Rules, Norms and Principles: A Conceptual Framework // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://paulboghossian.com/docs/RNPACF.pdf>
3. Daci J. Legal Principles, Legal Values and Legal Norms: are they the same or different? Academics International Scientific Journal. 2010. issue 2. P. 109–115.
4. Håkan Hydén. Sociology of Law as the Science of Norms. Routledge, 2022. 328 p.
5. Holland J. A., Webb J. S. Learning Legal Rules. A Students' Guide to Legal Method and Reasoning. Eighth Edition. UK : Oxford University Press, 2013. 440 p.
6. Matthias Baier. Social and Legal Norms: Towards a Socio-legal Understanding of Normativity. Routledge, 2013. 347 p.
7. Nordén G. The Structure of Norms and Legal Uncertainty: A Framework for the Functional Analysis of Law as Transformed in Multi-Member Decision Mechanisms. A Dissertation Presented to the Faculty of the Law School of Yale University, 2016. 281 p.
8. Perry S. Method and Principle in Legal Theory. Yale Law Journal. 2002. Vol. 111. Issue 7. P. 1757–1813.
9. Pineschi L. General Principles of Law – the Role of the Judiciary. Cham, Switzerland: Springer, 2015. 343 p.
10. Актуальні проблеми теорії держави і права: Навч. посіб. 2-ге вид., стер. / С. М. Тимченко, С. К. Бостан, С. М. Легуша та ін. К.: КНТ, 2008. 288 с. Ч. I.
11. Актуальні проблеми теорії держави та права: Навч. посіб. / Є. В. Білозьоров, Є. О. Гіда, А. М. Завальний та ін.; Ред.: Є. О. Гіда/ Київ. нац. ун-т внутр. справ. К.: Ліпкан О.С., 2010. 258 с.

12. Басін К. В. Юридична відповідальність: природа, форми реалізації та права людини: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. К., 2006.
13. Белая Л. В. Удосконалення інституту юридичної відповідальності як фактор формування демократичної, соціальної, правової держави: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук; Ін-т законодавства ВР України. 2009.
14. Буроменська Н. Л. Поняття та ознаки принципу заборони зловживання правом. Правова держава. № 33'2019. С. 29-34.
15. Васецький В. Ю. Доктрина прав людини в романо-германській правовій системі: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. К., 2006.
16. Васильєва А. С. Теорія держави і права: Підручник. - К., 2010. - 464 с.
17. Велика українська юридична енциклопедія: у 20-ти томах. Т. 3 : Загальна теорія права / редкол.: О. В. Петришин (голова) та ін. – Харків: Право, 2017.
18. Верланов С. О. Економічні і соціальні права людини: європейські стандарти та їх впровадження в юридичну практику України (загальнотеоретичне дослідження): Автореф. дис. ... канд. юрид. наук; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Л., 2008.
19. Визначення поняття, сутності та видів соціальної відповідальності: актуальні проблеми / О. Іваненко // Право України. - 2006. № 1. С. 60–64.
20. Вирішення проблеми прав та свобод людини і громадянина в Європейському Союзі / В. І. Сало // Проблеми законності: Зб. наук. пр. 2010. Вип. 107. С. 43–52.
21. Волинка К. Г. Теорія держави і права: Навч. посіб. – К.: МАУП, 2003. 240 с.
22. Галюк С. Є. Порівняльно-правова характеристика джерел сучасного мусульманського права: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Л., 2009.

23. Головатий С. Верховенство права : монографія : у 3 кн. Київ: Фенікс, 2006.
24. Горобець К. Верховенство права як ціннісно-нормативний феномен. Філософія права і загальна теорія права. 2013. № 2. С. 207-213.
25. Горун О. В. Теорія держави і права: Навч. посіб. К., 2011. 216 с.
26. Демократична, соціальна, правова держава і громадянське суспільство: єдність та обумовленість / І. Магновський // Право України. 2005. № 7. С. 25–29.
27. Добрянський С. П. Актуальні проблеми загальної теорії прав людини: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук; Одес. нац. юрид. акад. Одеса, 2003.
28. Доповідь Європейської комісії «За демократію через право» «Про верховенство права», що була затверджена на 86-му пленарному засіданні (м. Венеція, 25–26 березня 2011 року) : <https://kievskiyud.od.ua/press-department/all-news/1981-dopovid-evropejskoji-komisiji-za-demokratiyu-cherez-pravo-pro-verkhovenstvo-prava>.
29. Завальнюк В. В. Юридична антропологія та правозначуща поведінка. Митна справа. 2013. № 6 (90).
30. Загальна теорія права / за ред. О. В. Петришина. Харків: Право, 2020. С.495-514.
31. Зайчук О. В. Загальна теорія держави і права: Навч. посіб. К., 2008. 400 с.
32. Захист прав і свобод в світлі положень Конституції України та Конвенції про захист прав людини і основних свобод / Л. Р. Наливайко // Держава і право юрид. і політ. науки: Зб. наук. пр. 2003. Спец. вип. С. 343–345.
33. Інститут юридичної відповідальності у демократичних правових системах: Монографія / Кол. авторів; За заг. ред. Н. М. Оніщенко. К., 2007.
34. Каталейчук С. П. Теорія держави і права: Навч. посіб. К., 2008. 320 с.

35. Козюбра М. Верховенство права: українські реалії та перспективи. *Право України*. 2010. № 3. С. 6–18;
36. Козюбра М. І. Принципи права: методологічні підходи до розуміння природи та класифікації в умовах сучасних глобалізаційних трансформацій. *Право України*. 2017. № 11. С. 142–164.
37. Колодій А. М. *Норми права / А. М. Колодій // Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. / Нац. акад. прав. наук України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого; редкол. В. Я. Тацій [та ін.]. - Харків : Право, 2017. – Т. 3: Загальна теорія права. - С. 333-338.*
38. Крижова О. Принцип верховенства права у практиці Європейського суду з прав людини. *Юридичні науки*. 2017. № 865. С.544-549.
39. Мірило правовладдя: Коментар. Глосарій. *Rule of Law Checklist / Венеційська комісія Ради Європи*. Київ : 2017. 163 с.;
40. Мураховська Т. Є. Проблематика структури норм права у зв'язку з системою права. *Форум права*. 2012. № 4. С. 670–674.
41. Національна правова система України в сім'ї правових систем сучасності / М. Г. Хаустова // *Проблеми законності: Зб. наук. пр.* 2009. Вип. 101. С. 3–12.
42. Падалка Р.О. Верховенство права як основоположний принцип права: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. Київ, 2017. 195 с.
43. Петришин О. Верховенство права в системі правового регулювання суспільних відносин. *Право України*. 2010. № 3. С. 24–35.
44. Погребняк С. П. *Основоположні принципи права (змістовна характеристика) : монографія*. Харків : Право, 2008. 240 с.
45. Полонка І.А. Правомірна поведінка: теоретичний аналіз основних складників. *Юридичний науковий електронний юридичний журнал*. 2016. № 2. С. 19-21.
46. Прийма С. В. *Норма права: загальнотеоретична характеристика. Проблеми законності*. 2021. № 155. С. 51–68.

47. Рабінович П. Верховенство права в інтерпретації Страсбурзького Суду та Конституційного Суду України Вісник Конституційного Суду України. 2006. № 1. С. 37–46.
48. Резнікова В. В. Зловживання правом: поняття та ознаки. Університетські наукові записки. 2013. № 1. С. 23-35. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2013_1_5.
49. Рогач О.Я. Зловживання правом: теоретико-правове дослідження. Ужгород: Ліра, 2011. 368 с.
50. Свиридинко Г.В. Правомірна поведінка: сучасний контекст : монографія. Київ: вид-во «Юридична думка», 2018. 212 с.
51. Сидоренко О. О. Процесуальні норми права: поняття, особливості, різновиди. Харків: Право, 2014. 192 с.
52. Смородинський В. Держава у системі координат верховенства права / Філософія права і загальна теорія права. 2013. № 1. С. 37-48.
53. Уварова О. О. Принципи права у правозастосуванні: загальнотеоретична характеристика : монографія. Харків : «Друкарня МАДРИД», 2012. 196 с.
54. Фулей Т. І. Сучасні загальнолюдські принципи права та проблеми їх впровадження в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Львів, 2003. 253 с.
55. Шульга А. М. Добровільність як ознака правомірної поведінки особи. Форум права. 2016. № 2. С. 244–249. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.
56. Шульга А. М. Склад правомірної поведінки особистості, його особливості. Вісник ХНУВС. № 3 (54). 2011. С. 59-64.
57. Шульга А. М. Юридично значуща поведінка особистості: поняття, основні ознаки. Форум права. 2012. № 1. С. 1100-1103.
58. Шульга, А. М. Загальнотеоретичні аспекти правомірної поведінки особи : монографія. Харків : Майдан, 2013. 408 с.

59. Шульга, А. М. Об'єктивно протиправне діяння, об'єктивно правомірна поведінка. Форум права. 2012. № 3. С. 846-849. Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2012-3/12samopp.pdf>.

7. РЕЙТИНГОВА СИСТЕМА ОЦІНОВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Успішність аспіранта з вивчення дисципліни «Актуальні проблеми теорії та історії держави і права» оцінюється за семестровим рейтингом. Сума набраних рейтингових балів при семестровому контролі переводиться в оцінки за системою оцінювання ECTS (європейська система оцінювання), що передбачає семибальну шкалу **A, B, C, D, E, F_x, F** оцінок.

Рейтинг аспіранта формується поступово протягом семестра на підставі оцінювання знань, які він отримав з дисципліни «Актуальні проблеми теорії та історії держави і права». Оцінювання проводиться за критерієм правильності та повноти, логіки та системності розкриття відповідної теми. Даний рейтинг складається з балів, що він отримує за:

- a) відповіді на практичних заняттях, включаючи тематичні доповіді за відповідними темами;
- b) самостійну роботу;
- c) відповідь на заліку.

Система рейтингових (вагових) балів та критерії оцінювання:

1. Робота на практичних заняттях

Формою перевірки рівня підготовленості аспірантів під час практичних занять згідно тем робочої навчальної програми є:

- оцінювання знань аспірантів на практичних заняттях;
- оцінювання виконаних завдань у процесі самостійної роботи аспірантів.

Критерії оцінювання:

15 – високий (поглиблений) рівень підготовки з питань практичного заняття, підготовка доповідей та повідомлень. Вміння працювати групами, аналізувати відповідні законодавчі акти та практично вирішувати ситуаційні завдання;

10 – добрий рівень підготовки. Вміння аналізувати;

5 – задовільний рівень підготовки. Недостатній рівень засвоєння матеріалу, обмеження знань виключно інформацією підручника;

2 – незадовільний рівень підготовки. Дуже низький рівень засвоєння знань, відсутня ініціатива в обговоренні питань практичного заняття;

1 – незадовільний рівень підготовки. Відсутність знань з пройденого матеріалу, повна пасивність на практичних заняттях.

Розмір шкали рейтингу **R = 100 балів**.

Розмір стартової шкали **R_C = 40 балів**.

Рейтингова шкала з дисципліни складає **R = R_C + R_E = 95-100 балів**

Умови допуску до заліку: стартовий рейтинг $R_C > 40$ балів.

Переведення значення рейтингових оцінок в європейську систему оцінювання (ECTS) і традиційні оцінки для внесення їх до залікової відомості здійснюється відповідно до таблиці:

Таблиця переведення рейтингової оцінки з навчальної дисципліни RD

RD = R _C + R _E	Оцінка ECTS	Оцінка ECTS	Традиційна залікова оцінка
RD = 95 - 100	A	Відмінно	Зараховано
RD = 85 - 94	B	Дуже добре	
RD = 75 - 84	C	Добре	
RD = 65 - 74	D	Задовільно	
RD = 60 - 64	E	Достатньо	
RD = менш ніж 60	F _x	Незадовільно	Незараховано
R _C < 40%	F	Недопущено	Недопущено

Поточне тестування та самостійна робота		Сума балів
Практичне заняття	Залік	
60	40	100